

Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi

Kouluterveyskyselyn tuloksia

Päälöydökset

- Sijoitettujen lasten ja nuorten elämäntilanne eroaa vanhempiensa luona asuvien tilanteesta merkittävästi yksilöllisten tekijöiden, perhesuhteiden ja perheen sosioekonomisen aseman suhteen.
- Suuri osa sijoitettuna olevista lapsista ja nuorista on tyytyväisiä elämäänsä
- Psykkisen hyvinvoinnin ongelmat ovat sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla vanhempansa kanssa asuvia ikätovereita yleisempiä
- Erityisesti sijoitetuilla nuorilla on koulunkäynnin ongelmia
- Sijoitetut lapset ja nuoret kokevat koulukiusaamista ja väkivaltaa yleisemmin kuin vanhempansa luona asuvat
- Koulun aikuisten tarjoaman avun ulkopuolelle jääminen ei ole merkittävästi yleisempää sijoitettujen nuorten joukossa verrattuna vanhempansa kanssa asuviin

Kirjoittajat

Riikka Ikonen

Erikoistutkija, THL

Johanna Hietämäki

Erikoistutkija, THL

Riitta Laakso

Erikoistutkija, THL

Tarja Heino

Tutkimusprofessori, THL

Johanna Seppänen

Erikoistutkija, THL

Nina Halme

Erikoistutkija, THL

TAUSTAA

Tutkimuksissa on selvitetty sijoitettuna olleiden hyvinvointia sijoituksen alla (Heino ym. 2016) sekä sijoituksen (Heino & Johnson 2010; Kestilä ym. 2012) tai huostaanoton (Eronen 2013) jälkeen. Näissä tutkimuksissa on käytetty rekisteriaineistoja tai työntekijöille suunnattuja kyselyjä. Sijoitettujen lasten itsensä kertomaan tietoon perustuvat tutkimukset ovat yksittäisiä ja ne on tehty pienillä aineistoilla. Suomessa ei ole aikaisempaa kattavaa ja suoraan lapsilta koottua tietoa siitä, miten sijoitettuna asuvat lapset ja nuoret voivat ja millainen heidän hyvinvointinsa on.

Kouluterveyskyselyyn lisättiin vuonna 2017 kysymys lapsen asuinpaikasta. Tämän perusteella voidaan nyt ensimmäistä kertaa raportoida lastensuojelulain (417/2007) mukaisesti sijaisperheeseen, lastensuojelulaitokseen tai ammatilliseen perhekotiin sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvoinnista kansallisesti kattavan aineiston pohjalta. Tulosten perusteella voidaan tunnistaa vastaushetkellä sijoitettuna asuvien lasten ja nuorten kokemuksia. Tulokset antavat viitteitä siitä, miten lastensuojelun palveluita ja universaaleja koulun palveluja tulisi kehittää.

Seuraavassa tarkastellaan sijoitettuna asuvien perusopetuksen 4. ja 5. luokkaa käyvien *lasten* ja 8. ja 9. luokkaa käyvien *nuorten* hyvinvointia ja verrataan sitä toisen tai molempien vanhempiensa kanssa asuvien ikätovereidien hyvinvointiin. Tarkastelu rajataan yleisen hyvinvoinnin, terveyden, elintapojen, koulunkäynnin, turvallisuuden sekä palveluiden ja avunsaannin muutamiin keskeisiin indikaattoreihin.

TULOKSET

Sijoitetut lapset ja nuoret eivät muodosta yhtenäistä ryhmää, mutta eroavat vanhempansa luona asuvista ikätovereista monin tavoin

Sijoitetut lapset ja nuoret muodostavat pienen joukon tutkimukseen osallistuneista: 4. ja 5. luokan oppilaista sijoitettuna oli 0,4 % (n=351) ja 8. ja 9. luokan oppilaista 1,0 % (n=705). He eroavat ryhmänä sekä toisistaan että vanhempiensa kanssa asuvista ikätovereista. Sijoitetuista lapsista suurin osa (81 %) asui perheenomaisesti: 57 % sijaisperheessä (n=201), 24 % ammatillisessa perhekodissa (n=83), ja vain 19 % asui lastensuojelulaitoksessa (n=67). Nuorista sen sijaan 43 % (n=305) asui lastensuojelulaitoksessa, 34 % (n=238) sijaisperheessä ja 23 % (n=162) ammatillisessa perhekodissa. Sijoitettujen lasten joukossa vastaajien sukupuolijakauma oli tasainen, mutta nuorten ryhmässä vähän suurempi osa oli tyttöjä (Taulukko 1). Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Lastensuojelurekisterin mukaan kaikista vuoden aikana kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleista 54 % on poikia, joten tytöt ovat vastanneet poikia useammin kyselyyn (Lastensuojelu 2015).

Sijoitetut lapset ja nuoret erosivat taustaltaan vanhempiensa luona asuvista monin keskeisin tavoin niin yksilöllisten tekijöiden kuin perhesuhteiden ja perheen sosioekonomisen aseman suhteen. Erot äidin koulutustaustassa, vanhempien työttömyydessä ja taloudellisessa tilanteessa ovat huomattavat, ja suomalaisen syntyperän omaavia oli vähemmän sijoitettujen ryhmissä. He olivat kokeneet muita useammin niin koulun (toveripiirin) vaihtumisen, vanhempien eron, uusperheen ja uuden sisaruksen syntymän tuomat muutokset, oman tai läheisen sairastumisen ja läheisen kuoleman. Sijoitetut nuoret tunnistivat itsellään kognitiivisen toimintarajoitteen kolme kertaa useammin kuin vanhempiensa kanssa asuvat. Selvästi useammalla sijoitetulla nuorella oli myös lääkärin toteama pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma. (Taulukko 1.) Tuloksia arvioitaessa on syytä pitää mielessä keskeiset elämäntilanteeseen liittyvät merkittävät erot ryhmien välillä.

	4-5. luokka		8-9. luokka	
	Sijoitettuna	Vanhemman kanssa	Sijoitettuna	Vanhemman kanssa
Osallistujien lukumäärä (N)	351	86 002	705	68 640
Äidin koulutus, korkea aste	Ei saatavilla		19	41
Perheen koettu taloudellinen tilanne kohtalainen tai huonompi	Ei saatavilla		51	32
Vanhempi työttömänä viimeisen vuoden aikana	Ei saatavilla		61	31
Sukupuoli, tyttö	51	50	55	52
Suomalainen syntyperä	84	89	86	95
Fyysinen toimintarajoite	Ei saatavilla		14	5
Kognitiivinen toimintarajoite	Ei saatavilla		30	11
Pitkäaikainen sairaus tai terveysongelma	Ei saatavilla		37	22
Merkittävät elämäntapahtumat lukuvuoden aikana				
Koulun vaihto	28	7	28	4
Vanhempien ero	21	6	12	4
Uusperheen muodostuminen	16	4	17	3
Sisaruksen syntymä	16	11	14	5
Oma vakava sairaus, vammautuminen tai muu vastaava	9	4	19	6
Perheenjäsenen tai muun läheisen ihmisen vakava sairaus tai kuolema	30	22	34	22

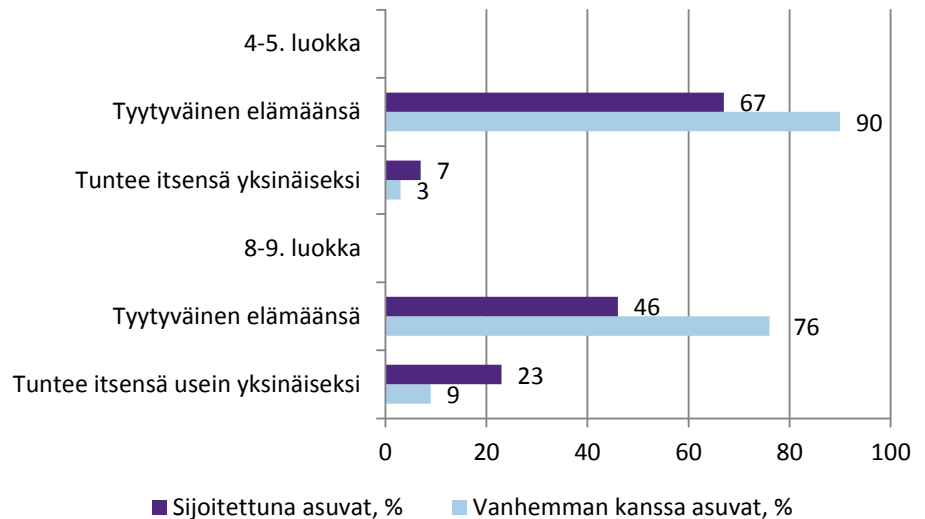
Suuri osa sijoitettuna asuvista lapsista oli tyytyväisiä elämäänsä

Sijoitetuista lapsista kaksi kolmesta ja nuorista noin puolet oli melko tai erittäin tyytyväisiä elämäänsä. Sijoitettuna asuvista lapsista (OR=0,2, CI=0,2–0,3) ja nuorista (OR=0,3, CI=0,2–0,3) useammat olivat kuitenkin tyytymättömiä elämäänsä kuin vanhempansa kanssa asuvista lapsista ja nuorista. Vain pieni osa lapsista ja vanhempansa kanssa asuvista nuorista koki itsensä usein yksinäiseksi. Sen sijaan sijoitetuista nuorista neljänneksellä oli usein yksinäisyyden kokemuksia ja heillä oli kolminkertainen riski kokea itsensä yksinäiseksi verrattuna vanhempansa kanssa asuviin ikätovereihin (OR=3,0, CI=2,5–3,5). (Kuvio 1.)

Näin tutkimus tehtiin

Tutkimus perustuu keväällä 2017 tehtyyn THL:n Kouluterveyskyselyyn. Kouluterveyskysely on koko maan kattava väestötutkimus, jossa kerätään laajasti tietoa nuorten hyvinvoinnista, terveydestä ja palveluista. Kohderyhmänä ovat perusopetuksen 4. ja 5. luokkien oppilaat (vastausaktiivisuus 80 %) ja heidän huoltajansa (30 %) sekä perusopetuksen 8. ja 9. luokkien oppilaat (63 %). Toisen asteen koulutuksen osalta arvioitu vastausaktiivisuus oli lukioiden 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla 50 % ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoilla 40 %. Kysely toteutetaan joka toinen vuosi.

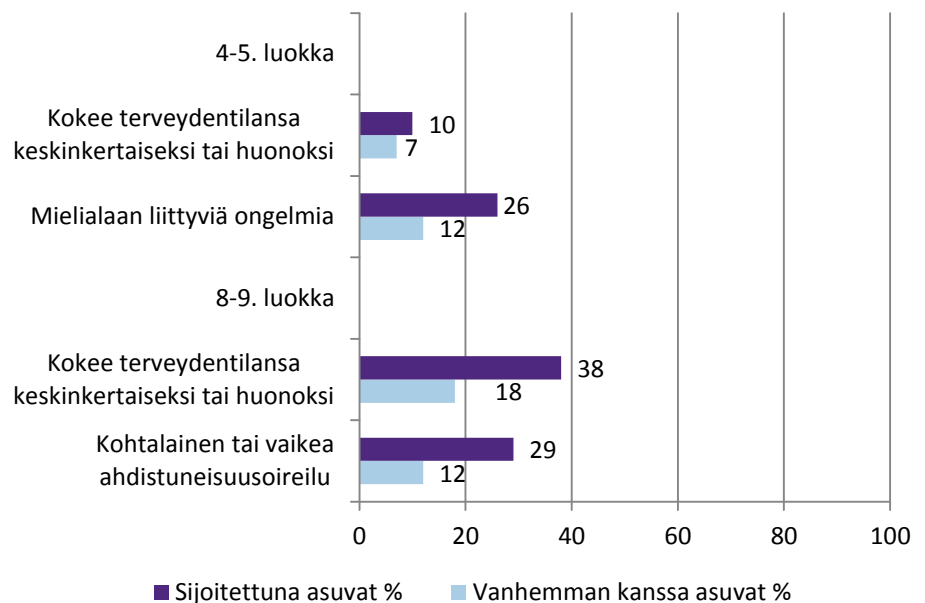
Sijoitettuna asuneiden lasten ja nuorten vastausaktiivisuuden arviointi perustuu erikseen THL:n TIETO-osaston tuottamaan tietoon huhtikuun viimeisenä päivänä sijoitettuna olleiden po. ikäryhmi- en lasten määrästä. Sekä sijoitet- tujen lasten että nuorten osalta kyselyyn vastasi noin 30 % kokonaisjoukosta.

Kuvio 1. Lasten ja nuorten koettu hyvinvointi

Lapset kokivat terveydentilansa pääsääntöisesti hyväksi – mutta kokivat mielialaan liittyviä ongelmia kaksi kertaa ikätovereitaan useammin

Valtaosa lapsista koki terveytensä melko tai erittäin hyväksi eikä sijoitettujen ja vanhemman kanssa asuvien lasten välillä ollut merkittävää eroa. Sijoitetuista nuorista sen sijaan lähes neljä kymmenestä koki terveytensä keskinkertaiseksi tai huonoksi. Sijoitetuilla lapsilla oli yli kaksinkertainen riski kokea mielialaan liittyviä ongelmia verrattuna vanhempansa kanssa asuviin ikätovereihin (OR=2,4, CI=1,9–3,1). Lähes joka kolmas sijoitettu nuori koki kohtalaista tai vaikeaa ahdistuneisuusoireilua, kun ikätovereista niitä koki vain joka kymmenes. (Kuvio 2.)

Kuvio 2. Lasten ja nuorten koettu terveys

Käytetyt mittarit ja analyysit

Lasten mielialaan liittyviä ongelmia viimeisen kahden viikon aikana mitattiin Moods and Feelings Questionnaire-mittarilla.

Nuorten mielenterveyttä tarkasteltiin ahdistuneisuusoireilua mittaavalla Generalized Anxiety Disorder-mittarilla. Tarkastelussa ovat nuoret, jotka ovat saaneet vähintään 10 pistettä, joka on kohtalaisen ahdistuneisuusoireilun raja.

Kouluinnostusta ja -intoa mitattiin Schoolwork Engagement Inventory-mittarilla. Tarkastelussa ovat ne lapset ja nuoret, jotka kokevat kouluintoa vähintään muutamana päivänä viikossa.

Lasten koulustressiä mitattiin School Burnout Inventory-mittarilla. Tarkastelussa ovat ne lapset, joilla on usein väsymysoireita koulussa.

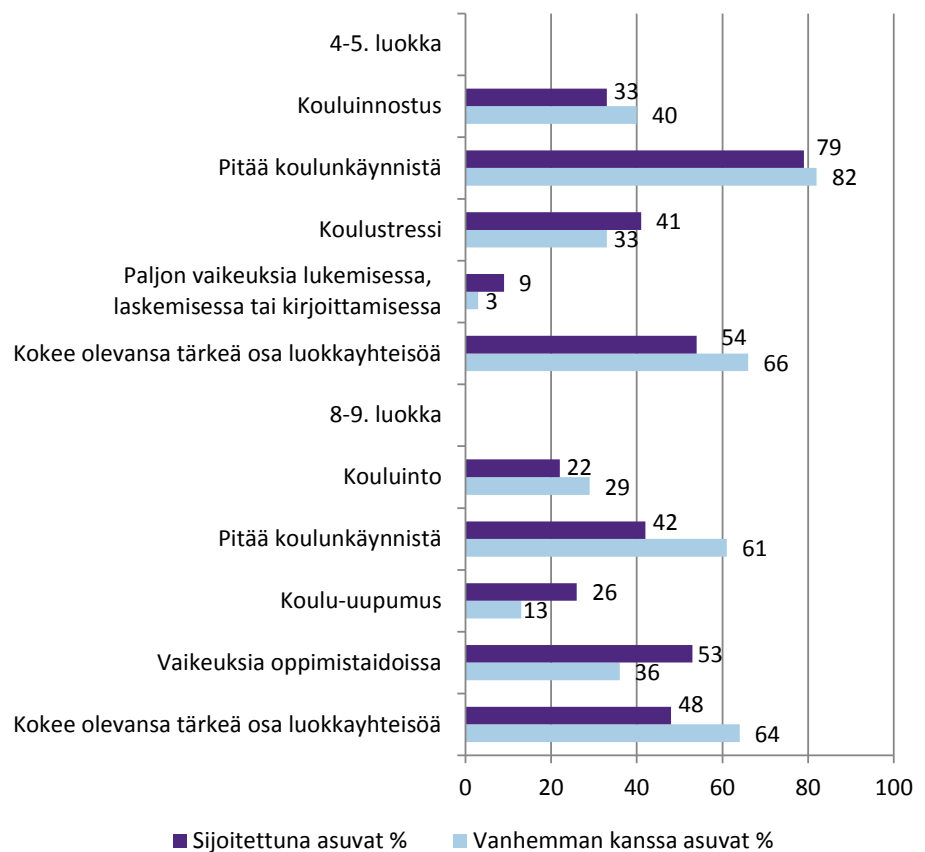
Nuorten koulu-uupumusta mitattiin School Burnout Inventory-mittarilla. Tarkastelussa ovat ne nuoret, joilla on uupumisoireita vähintään muutamana päivänä viikossa.

Lasten vaikeuksissa lukemisessa, laskemisessa tai kirjoittamisessa tarkastelussa ovat ne lapset, joilla oli oman arvionsa mukaan paljon vaikeuksia vähintään yhdellä osa-alueella.

Nuorten vaikeuksia oppimistaidoissa tarkasteltiin vaikeuksina yhdeksällä koulutyöhön liittyvällä osa-alueella: opetuksen seuraaminen, läksyjen tekeminen, lukeminen, laskeminen, kirjoittaminen, kokeisiin valmistautuminen, suullinen esiintyminen, vastaaminen tunnilla ja teknologian käyttö. Tarkastelussa ovat ne nuoret, joilla oli oman arvionsa mukaan erittäin paljon vaikeuksia vähintään yhdellä osa-alueella tai melko paljon vaikeuksia vähintään kolmella osa-alueella.

Oppimisen vaikeudet korostuivat erityisesti sijoitettujen nuorten kokemuksissa

Sekä sijoitetuista että vanhempansa kanssa asuvista lapsista suurin osa piti koulunkäynnistä. Sijoitetuilla nuorilla oli yli kaksinkertainen riski koulu-uupumuksen kokemuksiin verrattuna vanhempansa kanssa asuviin nuoriin (OR=2,4, CI=2,0–2,8). Koulustressi ja koulu-uupumus olivat yleisempiä sijoitetuilla lapsilla ja nuorilla kuin vanhempansa kanssa asuvilla ikätovereilla. Sijoitetuilla lapsilla (OR=3,7, CI=2,5–5,3) ja nuorilla (OR=2,0, CI=1,7–2,3) oli merkittävästi suurempi riski oppimistaitojen vaikeuksiin verrattuna vanhemman kanssa asuviin. Noin puolet sijoitetuista lapsista ja nuorista koki kuitenkin olevansa tärkeä osa luokkayhteisöä. (Kuvio 3.)

Kuvio 3. Lasten ja nuorten koulunkäynti

Sijoitetut lapset ja nuoret kokivat koulukiusaamista ja väkivaltaa useammin kuin vanhempansa luona asuvat

Noin joka kuudes sijoitettu lapsi ja nuori koki koulukiusaamista viikoittain. Sijoitetuista lapsista ja nuorista huomattavasti useampi koki syrjivää kiusaamista kuin vanhempansa kanssa asuvista ikätovereista. Myös kiusaamiseen osallistuminen oli sijoitettujen joukossa yleisempää verrattaessa vanhemman luona asuviin lapsiin ja nuoriin. (Kuvio 4.)

Käytetyt mittarit ja analyysit

Syrjivä kiusaaminen oli kiusaamista, joka liittyi vastaajan ulkonäköön, sukupuoleen, ihonväriin, kieleen tai taustaan, vammaisuuteen, perheeseen tai uskontoon.

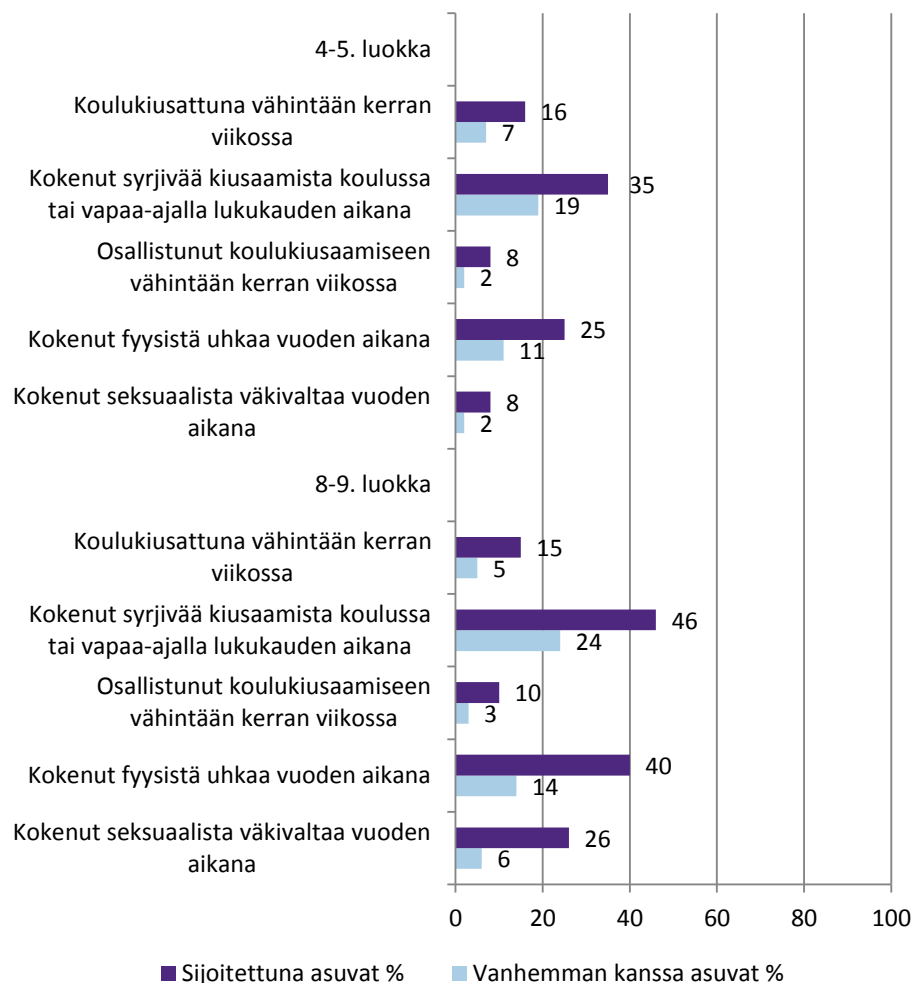
Lasten ja nuorten kokema fyysinen uhka sisälsi varkauksen tai sen yrityksen väkivaltaa käyttäen tai sillä uhkaamalla, vahingoittamisella uhkaamisen ja fyysisen väkivallan. Tarkastelussa ovat lapset ja nuoret, joilla oli vähintään yksi uhkakokemus viimeisen vuoden aikana.

Seksuaalisella väkivallalla tarkoitettiin intiimien alueiden koskettelua vastoin tahtoa, intiimien alueiden kosketteluun tai seksiin painostamista tai rahan tai muun vastineen tarjoamista vastineeksi seksistä.

Muut raportoidut indikaattorit perustuvat yksittäisiin kysymyksiin.

Sijoituksen yhteyttä lasten ja nuorten hyvinvointiin tarkasteltiin kuvailevin menetelmin. Tulosten tilastollista merkitsevyyttä tarkasteltiin logistisella regressiolla, josta raportoidaan ristitulosuhde (OR) ja 95 % luottamusväli (CI).

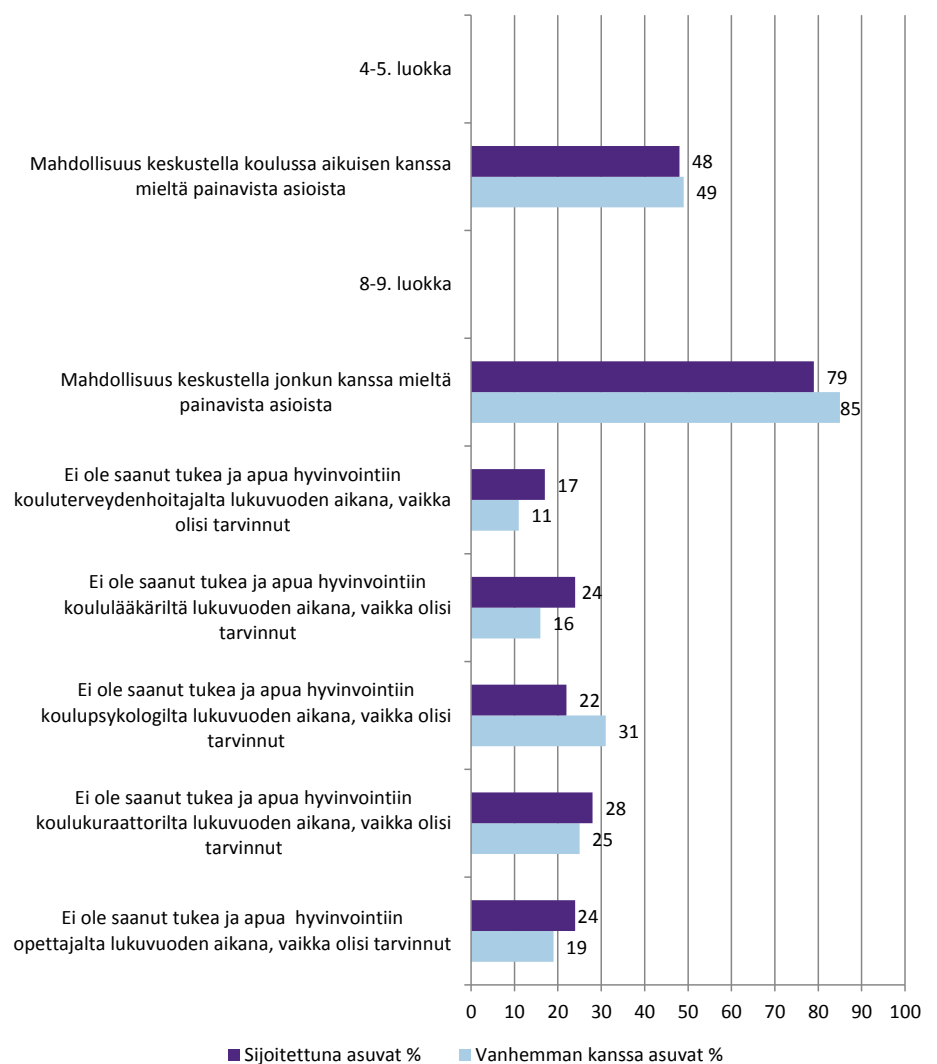
Sijoitetuista lapsista neljännes ja nuorista neljä kymmenestä oli kokenut fyysistä uhkaa (ks. määritelmä ohessa) viimeisen vuoden aikana. Seksuaalista väkivaltaa oli kokenut sijoitetuista lapsista harvempi kuin joka kymmenes ja nuorista joka neljäs. Sijoitetuilla nuorilla oli viisinkertainen riski seksuaalisen väkivallan kokemukselle verrattaessa vanhempansa luona asuviin (OR=5,4, CI=4,6–6,5). Yleisimmin seksuaalisen väkivallan tekijänä oli ollut ystävä tai muu tuttu nuori tai lapsi (57 %) tai tuntematon henkilö (52 %); nuori oli voinut nimetä useita tekijöitä. Aineistosta ei käy ilmi, olivatko väkivallan kokemukset tapahtuneet ennen sijoitusta vai sijoituksen aikana. (Kuvio 4.)

Kuvio 4. Lasten ja nuorten kasvuympäristön turvallisuus

Avun saamisessa koulusta ei ollut suuria eroja sijoitettujen ja vanhempansa luona asuvien lasten ja nuorten välillä

Noin puolet kaikista lapsista koki, että heillä on mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista jonkun koulun aikuisen kanssa. Valtaosalla nuorista oli mahdollisuus keskustella mieltä painavista asioista jonkun kanssa, mukaan lukien koulun ulkopuoliset aikuiset ja ystävät. Suuri osa (50–70 %) sijoitetuista nuorista koki, että ei ole tarvinnut apua koulun aikuisilta. Niistä sijoitetuista nuorista, jotka olivat tarvinneet apua koulun aikuisilta, noin joka neljäs koki, että ei ole saanut apua ja tukea hyvinvointiinsa. Yllättävää oli, että verrattaessa sijoitettuihin nuoriin vanhempansa kanssa asuvista nuorista useampi koki, että he eivät ole saaneet tarvitsemaansa apua koulupsykologilta. (Kuvio 5.)

Kuvio 5. Lasten ja nuorten palvelut ja avunsaanti

KIRJALLISUUTTA

Kouluterveyskysely.
www.thl.fi/kouluterveyskysely

Alhanen, Kai (2014) Vaarantunut suoje-
lulta. Tutkimus lastensuojelujärjestelmän
uhkatekijöistä. Raportti 24. Helsinki: THL.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116722/URN_ISBN_978-952-302-278-2.pdf

Ellonen, Noora & Pösö, Tarja (2010) Las-
ten väkivaltakokemukset lastensuojelulai-
toksissa ja sijaisperheissä. Yhteiskuntapo-
liittika 75 (1), 34–44.

Eronen, Tuija (2013) Viisi vuotta huos-
taanotosta. Seurantatutkimus huostaan
otettujen lasten institutionaalisista poluis-
ta. Raportti 4. Helsinki: THL.
http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/104355/URN_ISBN_978-952-245-833-%209.pdf?sequence=1

Heino, Tarja & Johnson, Marianne (2010)
Huostassa olleet lapset nuorina aikuisina.
Teoksessa Ulla Hämäläinen & Olli Kangas
(toim.) Perhepiirissä. Helsinki: Kelan tut-
kimusosasto, 266–293.
<https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/17471/Perhepiirissa.pdf>

Heino, Tarja & Hyry, Sylvia & Ikäheimo,
Salla & Kuronen, Mikko & Rajala, Rika
(2016) Lasten kodin ulkopuolelle sijoitta-
misen syyt, taustat, palvelut ja kustannuk-
set. HuosTa-hankkeen (2014–2015) päätu-
loket. Raportti 3. Helsinki: THL.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-646-9>

Heino, Tarja & Oranen, Mikko (2012)
Lastensuojelun asiakkaiden koulunkäynti
– erityistäkö? Teoksessa Markku Jahn-
kainen (toim.) lasten erityishuolto ja –
opetus Suomessa. Tampere/Tallinna:
Osuuskunta Vastapaino ja Lastensuojelun
keskusliitto, 217 – 247.

Kestilä, Laura, Väisänen, Antti, Heino,
Tarja, Paananen, Reija & Gissler, Mika
(2012) Kodin ulkopuolelle sijoitetut nu-
orina aikuisina – rekisteripohjainen seuran-
tatutkimus Suomessa vuonna 1987 synty-
neistä. Yhteiskuntapolitiikka 77 (6), 599–
620.
<http://www.julkari.fi/handle/10024/100138>

Lastensuojelu 2015 (2016) Tilastoraportti
20. SVT. Sosiaaliturva 2016. Helsinki: THL.

Lastensuojelu 2015.SVT.THL [poimittu
24.8.2017]

Lehtonen, Irma & Télen, Janne (2013)
Hatkassa. Selvitys nuorten luvattomista
poissaoloista ja sijaisuoitopaikkojen käy-
tännöistä. Helsinki: Lastensuojelun kes-
kusliitto.
<https://www.lsk.fi/materiaali/lastensuojelun-keskusliitto/Hatkassa.pdf>

YHTEENVETO

Tutkimuksessa kuvataan ensimmäistä kertaa väestötason tietoa siitä, kuinka sijaishuollossa elävät lapset ja nuoret itse raportoivat hyvinvoinnistaan ja avun tarpeestaan. Tulokset kertovat myös sijoitettujen lasten ja nuorten elämäntilanteiden ja kokemusten eroista verrattuna vanhempansa kanssa asuviin ikätovereihin.

Sijoitettujen lasten ja nuorten elämäntilanne eroaa vanhempiensa luona asu-
vien tilanteesta lähes kaikessa, niin yksilöllisten tekijöiden kuin perhesuhteiden
ja perheen sosioekonomisen aseman suhteen. Heidän elämässään on usein
tapahtunut suuria muutoksia perheessä, koulussa ja kaveripiirissä ja monia
riskitekijöitä, joita tutkimus yleisesti paikantaa ja liittää lasten ja nuorten eriar-
voistumiseen. Sijoitettujen lasten elinolojen ja kokemustaan erot vanhem-
piensa luona asuviin nähden ovat merkittäviä. Tämän tiedostaminen ja huomi-
oiminen koulussa on tarpeen tuettaessa sijoitettuja lapsia ja nuoria niin, että
vältetään lasten leimaaminen.

Elämäntilanteiden eroista ja koetuista muutoksista huolimatta valtaosa sijoite-
tuista lapsista oli tyytyväisiä elämäänsä ja lähes kaikki kokivat terveydentilansa
hyväksi. Sijoitetuista nuorista sen sijaan alle puolet oli tyytyväisiä elämäänsä ja
kolme viidestä koki terveydentilansa hyväksi. Vastaava tulos on saatu Tanskas-
ta: sijoitetut nuoret arvioivat terveytensä huonommaksi kuin sijoitetut lapset
ja ikäkausi näkyi samansuuntaisesti vanhempiensa luona asu-
vien kokemuksissa (Ottosen & Jørgensen 2015).

Eva Tidemanin ym. (2011) tutkimuksen mukaan sijoitettujen lasten kognitiivi-
set taidot eivät merkittävästi eroa ikätovereista, mutta aikuisten asenteet ja
odotukset lasten oppimisen suhteen liittyvät lasten alisuoriutumiseen koulus-
sa. Tämän tutkimuksen tulokset osoittavat, että sijoitetut nuoret itse arvioivat
taitonsa heikommiksi kuin vertaisensa. Tideman ym. (2011) totesivat, että osal-
la sijoitetuista nuorista on vuosikausien aukko koulutiedoissa. He korostavat,
että lapsen kaltoinkohtelun seurauksena syntyneitä kognitiivisten kykyjen
puutteita, psykologisia traumoja ja oppimisvaikeuksia on vaikea korjata, mutta
tiedon puutteita voi täyttää tehostelulla opetuksella. Myös tutkittujen lasten
kyky liittyä toverisuhteisiin parantui annetun tuen ansiosta.

Saatu rohkaisu ja itsetunnon vahvistuminen voivat vaikuttaa oppimistuloksiin.
Tanskalaisutkimuksen (Lausten ym. 2015) mukaan neljännes sijoitetuista lap-
sista ei saanut apua läksyjen tekemisessä, kun vastaavasti suurin osa ei-
sijoitetuista saa niihin apua. Sijoitettujen lasten koulunkäynnin tukemisessa
voitaisiinkin nykyistä laajemmin hyödyntää vapaaehtoisia vertais- ja tukihenki-
löitä sekä kokemuksia, joita on saatu sijoitettujen lasten oppimisen tueksi kehi-
tetyistä toimintatavoista (Oraluoma & Välivaara 2016; Heino & Oranen 2011).

Tulokset kuvaavat eri näkökulmista sijoitettujen lasten ja nuorten aseman eri-
laisuutta koulu- ja vapaa-ajan yhteisöissä. Sijoitetuista lapsista ja nuorista use-
immat kuin vanhempiensa luona asuvat kokivat itsensä yksinäiseksi. Heidän
joukossaan oli myös vähemmän niitä, jotka kokivat olevansa tärkeä osa luok-
kayhteisöä. Näiden lasten riski tulla koulukiusatuksi, kokea syrjivää kiusaamis-
ta ja myös osallistua koulukiusaamiseen oli vanhempiensa luona asuvia suu-
rempi. Tulevaisuuden kysymys edelleen on, miten tarttua lasten yksinäisyyden
sekä koulun ja luokan ilmapiirikysymyksiin.

KIRJALLISUUTTA

Lausten, Mette, Fredriksen, Signe, Fuglsang Olsen, Rikke, Albæk Nielsen, Alva & Torbenfeldt Bengtsson, Tea (2015) Anbragte 15-åringes hverdagsliv og udfordringer - rapport fra tredje dataindsamling af forløbsundersøgelsen af anbragte børn født i 1995 Del II. *SFI-rapport*.

Oraluoma, Elisa & Väliavaara, Christine (toim. 2016) Sijoitetun lapsen koulunkäynnin tukeminen. SISUKAS-työskentelymallin vaikuttavuuden arviointi. Tutkimuksia 2. Jyväskylä: Pesäpuu ry. <http://www.pesapuu.fi/piilosivut/sisukas/julkaisut/>

Ottosen, Mai Heide & Jørgensen, Trinen (2015) Anbragte børn og unges trivsel 2014. SFI-rapport 15:01. Det Nationale Forskningscenter for Velfærd.

Tideman, Eva, Bo Vinnerljung, Kristin Hintze, & Anna Isaksson Aldenius (2011) Improving Foster Children's School Achievements: Promising Results from a Swedish Intensive Study. *Adoption & Fostering*, 35, 44–56.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos
PI 30 (Mannerheimintie 166)
00271 Helsinki
Puhelin: 029 524 6000

ISBN 978-952-302-902-6 (painettu)
ISBN 978-952-302-903-3 (verkko)
ISSN 2323-5179
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-903-3>

www.julkari.fi
www.thl.fi

Enemmän kuin joka neljäs sijoitetuista nuorista koki koulu-uupumusta ja ahdistuneisuuteen liittyviä oireita. Nuorten hyvinvoinnin kysymykset ja nuorten kokemukset olisi tarpeen ottaa nykyistä paremmin huomioon palvelujärjestelmän toimintaa kehitettäessä (Ks. Alhanen 2014). Edellä pohditut yksinäisyyden kokemukset ja kiusatuksi tuleminen yhdessä kasvuympäristön muutosten ja elämäntapahtumien kanssa voivat olla yhteydessä nuorten psyykkiseen hyvinvointiin sekä koulussa että vapaa-ajalla. Palvelujärjestelmän haaste onkin tunnistaa ne sijoitetut nuoret, jotka tarvitsevat runsaasti tukea sekä aikaisemmista negatiivisista kokemuksista selviämiseen, psyykkisen hyvinvoinnin ylläpitoon, koulunkäyntiinsä että sosiaalisten suhteiden luomiseen ja ylläpitoon. Näiden nuorten auttamiseksi tarvitaan laaja-alaista ja moniammatillista yhteistyötä.

Tutkimus tekee näkyväksi sijoitettujen lasten ja nuorten kokemukset fyysisen väkivallan uhasta, fyysisestä väkivallasta sekä seksuaalisesta väkivallasta. Noora Ellonen & Tarja Pösö (2010) tutkivat lasten väkivaltakokemuksia lastensuojelulaitoksissa ja sijaisperheissä ja havaitsivat, että sijoitetut lapset kertoivat vanhempansa luona asuvia lapsia huomattavasti vähemmän sekä fyysisen että henkisen väkivallan kokemuksista, joissa tekijänä on ollut heistä huolehtiva aikuinen. Tämän tutkimuksen tulokset viittaavat kuitenkin siihen, että erityisesti sijoitetut nuoret kohtaavat väkivaltaa tai sen uhkaa vanhempansa kanssa asuvia nuoria enemmän. Väkivaltaa koetaan mahdollisesti muissa kuin nuorten ja heistä huolehtivien aikuisten välisissä suhteissa; esimerkiksi sijaishuoltopaikasta luvattoman poissaolon aikana nuori on vaarassa joutua fyysisen ja seksuaalisen väkivallan uhriksi (Lehtonen & Télen 2013). Lapsuuden ja nuoruuden instituutioissa ja palveluissa on tärkeää tunnistaa sijoitettujen lasten ja nuorten kokemat puutteet kasvuympäristön turvallisuudessa ja kehittää toimintatapoja niin, että lapsi välttyy väkivallalta vertaissuhteissa, suhteissa lapsen kanssa toimivien aikuisten kanssa sekä laajemmin kasvuympäristössään.

Suuri osa lapsista ja nuorista koki, että heillä oli mahdollisuuksia keskustella mieltä painavista asioista. Kuitenkin koetun avun saatavuudessa esiintyi myös puutteita. Palveluita organisoitaessa ja kehitettäessä on tärkeä tunnistaa lasten ja nuorten hyvinvointiin ja terveyteen liittyvät ongelmat sekä kiinnittää erityistä huomiota lasten ja nuorten altistumiseen väkivallalle. Väkivaltaa koskevien kokemusten tunnistaminen edellyttää luottamuksellista suhdetta ja kunnioittavaa ilmapiiriä, jossa nuori voi ottaa asian esille. Väkivaltakokemusten yleisyyden vuoksi on perusteltua, että sijoitettujen nuorten kanssa toimivat aikuiset ottavat aktiivisesti puheeksi mahdolliset väkivaltakokemukset. Näin väkivaltaa kohdanneiden nuorten kanssa päästään mahdollisimman nopeasti selvittämään tarvittavan avun järjestämistä.

Koulu on lapselle tärkeä arkiyhteisö. Sijoitettujen lasten hyvinvoinnin rakentaminen ei onnistu yksin sosiaali- ja terveystoimen keinoin. Koulu ja vapaa-ajan toiminnot tarjoavat merkittäviä mahdollisuuksia lapsille ja nuorille onnistua ja eheytyä kansalaisyhteiskunnan ja arkielämän monilla areenoilla.

Tämän julkaisun viite: Ikonen R, Hietämäki J, Laakso R, Heino T, Seppänen, Halme N. Sijoitettujen lasten ja nuorten hyvinvointi. Kouluterveyskyselyn tuloksia. Tutkimuksesta tiiviisti 21, syyskuu 2017. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki.